

Naša civilizácia trpí zlyhaním významov

Rast globálnej krízy ľudstva je v značnej miere spojený s prebiehajúcimi procesmi globalizácie svetovej ekonomiky. Rýchlosť a razancia týchto procesov so sebou nesú narastajúcu deštrukciu rôznych oblastí spoločnosti prakticky v každej krajine sveta. Prečo tomu tak je? Kde a aké východiská treba hľadať? Ako je vôbec možné, že súčasná moderná ekonómia, ktorá ešte nedávno predstavovala spoľahlivé myšlienkové východiská pre fungovanie ekonomík v jednotlivých štátoch, má dnes problémy s interpretáciou príčin súčasnej globálnej krízy a s hľadaním východísk z nej? Tu si treba všimnúť, že zlyhávajúce modernej ekonomickej teórie ide súbežne s prebiehajúcimi globalizačnými procesmi. Pravidlá fungovania ekonomiky, ktoré boli a sú považované za prirodzený poriadok, sa postupom procesov globalizácie svetovej ekonomiky ukazujú byť v rozpore s pravidlami fungovania prírody a univerza. Pravidlá fungovania ekonomiky spolu so vznikajúcimi globálnymi štruktúrami obopli svet a stali sa nadradenými pravidlám fungovania prirodzeného sveta. V skutočnosti boli ekonomicke pravidlá vytvorené počas dlhej doby človekom. Do globalizácie pôsobili iba v rámci jednotlivých ekonomík, ktoré pred začatím globalizácie boli podsystemom spoločnosti a tá zas podsystemom prírody, univerza, resp. vyššieho celku. Nemohlo dôjsť k stretu zákonov prírody a ekonomických pravidiel a ak aj k nejakému došlo, tak iba v obmedzenom rozsahu. Zákony prírody a ekonomicke pravidlá neboli spolu konfrontované, tak ani nebolo možné zistiť, nakoľko sú v súlade či v rozpore. Ako sa však ekonomika globalizuje, neviditeľné pravidlá jej fungovania, vytvorené človekom, sa dostali do konfrontácie a konfliktu so zákonmi fungovania prírody. Výsledkom tohto stretu je nesúlad, konflikt a narastajúca deštrukcia, ktorá má podobu súčasnej globálnej krízy ľudstva. Ekonómia ako veda je postavená pred prehodnotenie svojich paradigmatických východísk a zmenu videnia sveta tak, aby zodpovedala súčasnej meniacej sa eko-

Ivan Klinec
Prognostický ústav SAV, Bratislava

nomickej a spoločenskej realite. Za paradigmatické východiská modernej ekonomie možno považovať jej mechanistické východiská. Ich dôsledkom je všetko prestupujúca fragmentarizácia, od cudzenie súčasnej ekonomie pôvodnému významu pojmu ekonómia ako vedy o hospodárení a chápanie spontánneho poriadku trhu ako prirodzeného poriadku, ktorý je v súlade so zákonmi prírody.

Ekonómia ako mapa ekonomických teórií

Jedným z paradigmatických problémov súčasnej modernej ekonomie je absolutizácia makroekonómie, ktorá je interpretovaná ako metaveda, vysvetľujúca všetky alebo aspoň väčšinu problémov súčasných ekonomických a spoločenských problémov. Je predstavovaná ako jediný správny kľúč k riešeniu problémov. Vidíme však, že významy, ktoré sú makroekonómii pripisované, nezodpovedajú realite. Každá ekonomická teória, teda aj makroekonómia, je iba parciálnym pohľadom na určitú časť ekonomickej a spoločenskej reality. Chápanie jednotlivých teoretických škôl a smerov ako fragmentárnych pohľadov na ekonomicкую realitu, ktoré tej istej realite priradujú rôzne významy, napomáha nazeraniu na ekonómiu ako na jedinú vedu, zloženú z parciálnych teórií. Každá ekonomická teória má svoje časové a rozsahové limity pôsobenia, má svoj účel, miesto a čas, žiadnu nemožno absolutizovať. Takýmto chápaním vzťahu ekonomických teórií a ekonomickej reality, aj nazeraním na jednotlivé ekonomicke teórie ako na parciálne a limitované, je možné prekonať rozdelenie súčasnej teoretickej ekonomie do rôznych proti sebe stojacích a často medzi sebou bojujúcich ekonomických teórií. V praxi a najmä v ekonomickom a politickom živote to spôsobuje rozdelenie spoločnosti na rôzne tábory zástančov rôznych ekonomických teórií. Tie chcú tých ostatných presvedčiť o svojej jedinej pravde, snažia sa získať politickú moc a zvyšku spoločnosti nanútiť vlastne ekonomicke myslenie, ekonomicke modely a pohľad na svet. Tým chcú prinútiť ostatných tieto teórie uznávať a správať sa podľa nich. Spôsobuje to obrovské mrhanie energie jednotlivca i spoločnosti, vynakladanej na presadenie určitej ekonomickej teórie a tiež rozdelenie sveta do blokov, resp. skupín krajín, fungujúcich na báze tej ktorej ekonomickej teórie ako oficiálnej štátnej doktríny.

Bohmova diagnóza

Smiešne by asi vyzerali fyzici zaoberajúci sa napr. teóriou relativity, kvantovou fyzikou, fyzikou plazmy alebo fyzikou tuhých látok, ktorí by medzi sebou bojovali a snažili sa tých druhých presvedčiť o tom, že jedine tá ich fyzika predstavuje celú fyziku a ostatné sú nepravdivé. Fyzici si však uvedomujú, že sa zaoberajú iba parciálnymi oblasťami skúmania fyzikálnych problémov. Menej si túto skutočnosť uvedomujú ekonomicovia. Preto sme boli celé dvadsiate storočie svedkami bojov predstaviteľov rôznych ekonomických smerov, ktorí sa snažili ovládnuť politický život. Uvedomenie si reality fragmentárnych, a teda parciálnych pohľadov jednotlivých ekonomických teoretických smerov na ekonomiku i spoločnosť môže významnou mierou napomôcť prekonaniu rozdelenia spoločnosti a civilizácie a rozumnejšiemu využívaniu energie jednotlivcov i celej spoločnosti.

Americký fyzik a mysliteľ David Bohm videl príčinu súčasného stavu narastajúcej fragmentarizácie v mechanistickom videní sveta, ktoré ovláda súčasnú vedu, teda aj ekonómiu ako vedný odbor. Práve táto skutočnosť má výrazný podiel na súčasných problémoch a fragmentarizácii dnešnej civilizácie. David Bohm hovorí, že myslenie je svojou podstatou neúplné a každá myšlienka či teória je iba spôsobom videnia, či pohľadu na vec z určitého výhodného postavenia. Upozorňuje, že ak pokladáme naše myšlienky za konečné s tým, že zahŕňujú všetky možnosti, potom raz narazíme na podmienky, kedy sa stanú irelevantnými. Ak na nich naďalej trváme, sme nútení buď ignorovať fakty alebo ich znásilniť. Výsledkom je fragmentarizácia. Toto možno pozorovať aj v modernej ekonomii a jej vzťahu ku globálnej kríze. Bohm tvrdí, že teória implikátneho poriadku by mohla pomôcť skončiť s ďalekosiahlou a všetko prestupujúcou fragmentarizáciou, vyplývajúcou z mechanistického pohľadu na svet. Podľa neho sa dá porozumieť fragmentarizácii pomocou uvedomenia si rozdielu medzi slovami fragment a časť. Časť je neoddeliteľne spojená s celkom, čo neplatí pre fragment, pretože ten je od celku oddelený. Bohm upozorňuje, že fragmentárny spôsob myslenia nám dáva irelevantné kusy namiesto toho, aby nám pomohol vidieť skutočné časti vzťahnuté k celku. Fragmentarizácia podľa Bohma znamená stav

mysle, ktorý vedie k všeobecnej tendencii rozkladať veci nerelevantným a nepriemeraným spôsobom podľa toho, ako myslíme my. Bohm upozorňuje, že ak začne napr. svet znamenať súbor rozpojených mechanických fragmentov samých o sebe, potom ľudia nemôžu robiť nič iné, ako sa podľa toho chovať, a tak sa dostať do nekončiacich konfliktov, ktoré z takéhoto významu vyplývajú. Ak však ľudstvo prejde percepciou a spozná, že svet je jedným nerozdeleným celkom s mnohými významami, z ktorých niektoré sú vhodné a harmonické a iné nie, mohol by sa rozvinúť celkom iný stav. Potom by nastala nekončiacia tvorivá percepcia nových významov, začleňujúcich staré významy do širších harmonickejších celkov. Tie by sa potom rozvíjali do zodpovedajúcich premien celkovej skutočnosti. Bohm tiež tvrdí, že naša civilizácia trpí zlyhaním významov. Zmena je možná iba vtedy, keď je prijatý nový význam, ktorý nie je mechanistický a je pocitovaný ako hodnotný. Ten uvoľní energiu nutnú k uskutočneniu celého nového spôsobu života. Bohm ďalej hovorí, že ľudia nemajú v súčasnej dobe energiu nutnú k uskutočneniu nového spôsobu života, aby čelili moru problémov, ktoré nás ohrozujú. Mechanistický význam smeruje k umŕtvneniu energie, takže ľudia stále zostávajú takí akí sú. To, čo o princípoch a dôsledkoch fragmentarizácie myslenia a sveta tvrdí Bohm, platí aj pre súčasné moderné ekonomické myslenie. Uvedenie si reality, že každá ekonomická teória alebo škola vysvetľuje a popisuje iba časť ekonomiky, môže napomôcť k uvoľneniu energie spoločnosti, ktorá je v súčasnej dobe viazaná bojom medzi jednotlivými ekonomickými teóriami a smermi myslenia.

Obnovenie pôvodného významu ekonómie

Ďalším paradigmatickým problémom súčasnej modernej ekonómie je jej odcudzenie pôvodnému významu ako vedy o hospodárení. Vzniká tak potreba obnovenia pôvodného významu a funkcie ekonómie. Táto potreba sa môže zdať zvláštna. Ak však zoberieme do úvahy súčasnú globálnu krízu ľudstva, rastúcu deštrukciu životného prostredia a hroziaci kolaps civilizácie, potom sa musíme zamyslieť nad tým, či súčasné ekonomické aktivity, vykonávané v národnom alebo globálnom merítku, skutočne zodpovedajú významu a funkcii, ktoré by mali zo slova ekonómia vyplývať. Tento názov je odvodený z gréckeho slova *oikonomia*, čo je spojenie dvoch slov: „*oikos*“, (znamená dom alebo domáce hospodárstvo) a „*nomos*“, (znamená zákon). Ekonómia je teda veda, ktorá sa zaoberá zákonmi domáceho hospodárstva. Súčasná moderná ekonómia a najmä makroekonómia ako ju podávajú napr. Samuelson

a Nordhaus, sa tomuto poňatiu do značnej miery vzdialila. Prevažne sa zaoberá modelovým znázornením transformácie vstupov do ekonomiky na výstupy z ekonomiky. Časť „*oikos*“ čiže dom alebo domáce hospodárstvo akoby sa vytratila. Z ekonomiky sa potom takouto redukcionistickou interpretáciou stáva mechanizmus, ktorý čosi spracováva a čosi zas produkuje.

Aristoteles to vedel

Problémom významu ekonomických aktivít sa zaoberal už Aristoteles, ktorý si vo svojej práci *Politika* všimol rozdiel medzi zárobkovým umením a náukou o vedení domácnosti. Nie je to teda problém nový. Dnes však naberá iné súvislosti. Podľa Aristotela je zrejmé, že zárobkové umenie nie je totožné s náukou o vedení domácnosti, lebo zárobkovým umením sa obstarávajú prostriedky a domácnosť tieto prostriedky používa. Súčasná ekonómia je zameraná v prevažnej miere na zárobkové umenie ako ho chápal Aristoteles. Náuka o vedení domácnosti, čiže hospodárení akoby sa v súčasnej dobe dotýkala iba domácností alebo miestnych hospodárstiev, nie však ekonomiky ako celku. Takýto redukcionistický prístup je vyjadrený v stotožňovaní niektorých parciálnych častí ekonómie, napr. obchodu, managementu alebo finančnictva, čiže prevažne zárobkových umení s celou ekonómiou. K podobnému záveru dospeli aj Herman E. Daly a John B. Cobb, Jr. vo svojej práci *Pre spoločné dobro*, kde tvrdia, že moderný svet je v prevažnej miere zameraný na zárobkové umenie a *oikonomia*, (riadenie domácnosti) akoby v ňom miesto stratila. Taktiež Ernst F. Schumacher vo svojej knihe *Malé je krásne* upozorňuje na súčasne fragmentárne a redukcionistické videnie súčasnej ekonómie, podľa ktorej je ekonomické každé počínanie, ktoré vedie k zisku, vyjadrenému peniazmi. Schumacher tiež upozorňuje na skutočnosť, že ekonómovia nám nehovoria ako činnosť jednotlivca alebo skupiny, bez ohľadu na zisk, osoží celej spoločnosti a že slepá viera v „neviditeľnú ruku trhu“ nastolila dogmu, že je v celospoločenskom záujme, aby každá spoločnosť, či súkromná, alebo štátna, produkovala zisk. Následky takéhoto redukcionistického prístupu, ktorý stotožňuje ekonomické aktivity prevažne so zárobkovým umením, zameraným na produkciu zisku, sa potom prejavujú v celej ekonomike. Teórie, ktoré sa zaoberajú udržovaním vyrovnaného finančného rozpočtu, sú považované za teórie vyrovnávania ekonomickej rovnováhy. V praxi by mal potom vyrovnaný finančný rozpočet znamenať vyrovnávanie ekonomickej nerovnováhy. Turbulencie, prebiehajúce ako následok nástupu nových technológií a rastu deštrukcie životného prostredia v globálnom meradle, však túto ekonomickú nerovnováhu zväčšujú rýchlejšim tempom ako ju finančníci stáčia regulovať. Táto rastúca ekonomická nerovnováha prispieva k rastu globálnej nerov-

nováhy a k zväčšovaniu globálnej krízy ľudstva. Nemalou mierou sa na tom podieľa práve dnešná interpretácia ekonómie. Nie je tiež náhoda, že v učebnici Ekonómia od Samuelsona a Nordhaua budeme márne hľadať vysvetlenie, čo to vlastne názov ekonómia znamená, aký je jeho význam a aký je jeho pôvod. Táto zmena chápania ekonómie a odcudzenie jej pôvodnému významu je spojená s prechodom od predindustriálnej výroby, čo bolo naozaj domáce hospodárstvo, k priemyselnej veľkovýrobe, čo domáce hospodárstvo nebolo. Veľké priemyselné komplexy resp. továrne určite domov nepripomínali. Mali k nemu ďaleko. To isté môžeme konštatovať aj o nadnárodných korporáciách. Industriálne obdobie rozvoja spoločnosti okrem iných odcudzení spôsobilo aj odcudzenie ekonómie ako vedy svojmu pôvodnému významu. Taktiež dnešné ne-hospodárne a neefektívne nakladanie s prírodnými zdrojmi má od ekonomického hospodárstva veľmi ďaleko. Šancou a príležitosťou i nutnosťou a potrebou obnovenia pôvodného významu a funkcie ekonómie je vznik globálnej ekonomiky, globálnej civilizácie a objavenie sa holistických koncepcií sveta (napr. teórie Gaia, myslenia globalizmu a iných). Chápanie planéty Zem ako jedného celku, jedného organizmu, realita jednej globálnej svetovej ekonomiky a jednej globálnej svetovej civilizácie dáva možnosť vrátiť pôvodný význam ekonómii na báze holistickej paradigmy. Globálna svetová ekonomika by potom mala byť chápaná ako jedno hospodárstvo. Ekonómia ako veda sa opäť môže zaoberať fungovaním tohto hospodárstva ako celku a najmä jeho zákonitostami. Zem potom môžeme chápať ako svoj dom a ako k svojmu domu sa potom budeme k Zemi aj správať. Herman B. Maynard, Jr. a Susan E. Mehrtensová vo svojej knihe s názvom *Štvrtá vlna* s podtitulom *Biznis v 21. storočí* tvrdia, že *oikos* je v súčasnej dobe naša planéta Zem, ktorá je domovom všetkého života. Takéto východisko môže znamenať uvedenie si reality planéty Zem ako svojho domova a následne uvedenie si limitovanosti zdrojov Zeme a zmenu využívania týchto zdrojov človekom a jeho civilizáciou. Tak ako dobrý hospodár vo svojom dome nepoužíva na kúrenie stoličky, nábytok alebo obrazy, tak ani človek v globálnej svetovej ekonomike by nemal drancovať prírodné zdroje Zeme alebo by nemal prevážať odpady a odpadky zo severu na juh alebo zo západu na východ, ako sme toho svedkami v súčasnej dobe. Mal by si uvedomiť, že v globálnej svetovej ekonomike ako jednom celku vydrancovanie prírodných zdrojov, napr. dažďových pralesov, spôsobuje celosvetovú ekologickú nestabilitu. Prevozom odpadov z jednej časti sveta na druhu sa zas tak či tak znečisťuje náš domov, celá planéta Zem ako celok. Vrátenie a obnovenie pôvodného významu a funkcie ekonómii je spojené s uvedením si

reality, že súčasné ekonomické aktivity nezodpovedajú pôvodnému významu slova ekonómia. V súčasnej dobe existuje dosť veľká skupina ekonómov, ktorí tvrdia, že súčasná ekonómia nerešpektuje reálny svet, nerešpektuje prírodné zákony a jej základom sú skôr ilúzie ako skutočná realita. Výsledkom je potom narastajúca globálna kríza civilizácie. Títo ekonómovia (Paul Ekins, Herman Daly, Manfred Max-Neef, Hazel Hendersonová, Sara Parkinová, Nicholas Georgescu-Roegen, Jeremy Rifkin, Amitai Etzioni, Patrick Carson, Julia Mouldenová, Pat Conaty a ďalší) sa pokúšajú vytvoriť ekonomiu reálneho života, ktorá by rešpektovala súčasné reality a prírodné zákony. Namiesto narastajúcej deštrukcie by pôsobila v smere harmonizácie vzťahu ekonomiky a životného prostredia. Takáto ekonómia by sa potom zrejme znovu začala približovať svojmu pôvodnému významu a funkcii.

Spontánny poriadok trhu proti kritickému poriadku prírody

Vzťah trhovej ekonomiky, resp. spontánneho poriadku trhu, ako ho nazval guru modernej trhovej ekonomiky Friedrich August von Hayek, a zákonov prírody, resp. univerza, je ďalším významným paradigmatickým problémom súčasnej modernej ekonómie. Táto totiž stotožňuje prirodzený poriadok trhu so zákonmi prírody. Že tomu tak nie je, vidíme na dôsledkoch globalizácie svetovej ekonomiky. Tu je zaujímavé porovnať koncepciu spontánneho poriadku trhu Friedricha A. von Hayeka a koncepciu kritického poriadku prírody britského ekológa Edwarda Goldsmitha. Ak urobíme toto porovnanie, potom vidíme, že Hayek hovoril o niečom inom. Stotožňovanie prirodzeného poriadku, resp. zákonov prírody so spontánnym poriadkom trhu je prisudzovanie chybného významu pojmu trh. Samotný Hayek vo svojej stati **Princípy liberálneho spoločenského poriadku potvrdzuje skutočnosť**, že to, čo je v súčasnej dobe nazývané trhovou ekonomikou, vlastne ekonomikou nie je. Hayek v tejto stati hovorí, že spontánny poriadok trhu, založený na reciprocite alebo vzájomných výhodách, sa obyčajne označuje ako ekonomický poriadok. Podľa bežného zmyslu termínu *ekonomický* je veľká spoločnosť skutočne dohromady tým, čo sa nazýva ekonomické sily. Hayek upozorňuje, že je zavádzajúce nazývať tento poriadok ekonomikou, ako to robíme, keď hovoríme o národnej alebo svetovej ekonomike. Hayek tiež navrhol, aby sa spontánny poriadok trhu nazýval *katalaxa* v analógii k termínu *katalaxia*, ktorý bol často navrhovaný za náhradu termínu ekonómia. *Katalaxa* i *katalaxia* sa odvodzujú od starého gréckeho slova *katalattein*, ktoré príznačne znamená nielen vymieňať a meniť, ale tiež aj prijať do spoločnosti a urobiť si priateľa z nepriateľa. Hayek tvrdí, že tým hlavným na *katalaxi* je, že nespočíva v zameraní na jedinú hierarchiu cieľov. O prirodzenom poriadku píše vo svojich prácach aj britský ekológ a šéfredaktor časopisu *The Ecologist* Edward Goldsmith. V svojej knihe *Cesta - Ekologický pohľad na svet* ukazuje zaujímavý spôsob zmeny pohľadu na svet, ktorý by mohol významným spôsobom prispieť k pochopeniu koreňov súčasnej globálnej krízy. Tento spôsob videnia je založený na pochopení prirodzeného chodu sveta a prírody. Goldsmith upozorňuje, že **naše najväčšie bohatstvo musíme vidieť v priaznivej a stabilnej klíme, ktorej sme sa tešili stovky miliónov rokov. Nemôže byť väčšie bohatstvo ako lesy a úrodná poľnohospodárska pôda, rieky a potoky, pramene, podzemné vody, mokrade a korálové útesy, moria a oceány - teda život v jeho tisícoch najrozmanitejších formách**. K tomuto bohatstvu patria tiež širšie rodiny a súdržné obce, v ktorých sme prežili asi 95 % nášho času na tejto planéte a ktoré nám poskytovali nedoceneniteľné a nenahraditeľné formy. Goldsmith v *Ceste* používa pojem kritický poriadok (*critical order*) prírody a spoločnosti. Týmto pojmom chce zdôrazniť, že poriadok, ktorý je základom stability prírodných i spoločenských systémov, je vo svojej podstate schopný prispôbenať sa zmenám vonkajších podmienok. Tieto zmeny však nie sú samoučelné, ale vyvolané potrebou udržať vnútornú integritu pod tlakom vývoja okolitého prostredia. Goldsmith v *Ceste* používa tiež pojem usporiadaná spoločnosť (*vernacular society*). Označuje ním spoločnosť, ktorá žije v súlade s ekologickým pohľadom na svet. Tvrdí, že pokiaľ je

kritický poriadok prírody a spoločnosti zdrojom všetkého prospechu, musíme sa zriadiť tak, aby sa našim prvoradým cieľom stala jeho ochrana. Poukazuje na to, že ochrana kritického poriadku prírody a spoločnosti bola do značnej miery cieľom väčšiny tradičných spoločností, dokiaľ boli predchnuté náboženskou úctou k Zemi. Upozorňuje, že všetkým týmto spoločnostiam je spoločná viera, že ľudský blahobyť závisí od udržania kritického poriadku vesmíru, ktorý v tomto poňatí zahŕňa aj jednotlivých ľudí, ich rodiny, obce, spoločnosti, prírodný svet, duchovný svet predkov a duchovný svet prírody. Goldsmith tiež upozorňuje, že celý vesmír je štruktúrovaný podľa toho istého pravidla, čo znamená, že pokiaľ sa mal udržať kritický poriadok vesmíru, bolo nutné udržiavať všetky jeho časti vedené totožnými základnými princípmi. Podľa Goldsmitha kľúčovú súčasť pohľadu na svet mnohých pradávnych spoločností predstavoval pojem „Cesta“. Tú bolo nutné nasledovať, aby sa neprekročili univerzálne zákony a udržal sa kritický poriadok vesmíru. Vo védickej Indii sa táto Cesta nazývala Rta, u hinduistov a buddhistov Dharma, u starých Peržanov Aša, Tao v starej Číne a Themis u Helénov. Každá väčšia katastrofa, ktorá sa prihodila v spoločnosti predchnutej týmto pohľadom na svet sa automaticky chápala ako vybočenie z „Cesty“ a prekročenie vesmírnych zákonov. Usporiadaná spoločnosť, podľa Goldsmitha, stanovuje diagnózu nemoci a iných neuhov ako príznaky sociálnych a ekologických priestupkov, ktorých sa dopustila opustením Cesty, teda prekročením prírodných zákonov a narušením kritického poriadku. Priestupky možno napraviť jedine návratom na Cestu. Ak porovnáme poňatie spontánneho poriadku trhu Friedricha A. von Hayeka a kritického poriadku prírody Edwarda Goldsmitha, vidíme, že ide o dva rozličné pohľady na prirodzenosť vývoja. Nesprávne významy, ktoré sa Hayekovmu učeniu v súčasnej dobe prisudzujú, sú jedným zo zdrojov deštruktívneho pôsobenia globalizačných procesov, kde trh a obchod je zamieňaný a stotožňovaný s ekonomikou.

Znovozrodenie ekonómie

Zmena paradigmatičkých základov ekonomickej teórie a prechod k adekvátnemu vnímaniu súčasnej meniacej sa ekonomickej i spoločenskej reality by mala viesť k jej zosúladieniu so súčasnými zmenami paradigmy myslenia a vedy. Rastúca diverzita nových ekonomických teórií môže postupne nahradiť súčasný monopol modernej ekonómie na chápanie a interpretáciu ekonomických problémov. Fungovanie ekonomiky vychádzajúcej z postulátov novej ekonómie môže tiež znamenať obnovenie pôvodného významu ekonómie a znovozrodenie ekonómie ako vedy o hospodárení. Znamenalo by to tiež návrat ekonomiky na cestu hospodárnosti a uvoľnenie energie potrebnej na prekonanie súčasnej globálnej krízy ľudstva. Britská environmentalistka a ekonómka Sara Parkinová vo svojom prehľade histórie vývoja zeleného myslenia dokonca uvádza novú ekonómiu ako myslenie, ktoré rešpektuje zákony prírody. Sara Parkinová zaradila do svojho prehľadu vývoja zeleného myslenia filozofické a prírodovedné koncepcie väčšinou holistického charakteru ako napr. Herodotovo ponímanie prírodných systémov ako sebaregulujúcich sa systémov, Huttonovo poňatie Zeme ako jediného makrokozmu, Suessovo poňatie biosféry, Vernadského koncepciu planetárneho života, Lovelockovu hypotézu Gaia alebo Naessovu biocen-

trickú filozofiu. Z ekonomických koncepcií zaradila Sara Parkinová do tohto prehľadu vývoja filozofického myslenia na Západe zavedenie koncepcie entropie do ekonomickej teórie Georgescu-Roeganom, koncepcie limitovaného rastu Paula Ehrlicha a Rímskeho klubu a koncepcie nových ekonómov okolo Hermana Dalyho. Takéto začlenenie novej ekonómie medzi zelené myslenie ukazuje smer zmeny ekonomickej teórie, tak že táto bude rešpektovať prírodné zákony a bude fungovať v súlade so zachovaním životného prostredia na Zemi. Jeden z prvých krokov k sformulovaniu ekonomickej teórie priaznivej prírodným zákonom a životnému prostrediu urobil v roku 1973 E.F. Schumacher vo svojej knihe Malé je krásne. E. F. Schumacher sa touto knihou stal inšpirátorom a zakladateľom tej vetvy ekonómie, ktorá sa nazýva v súčasnosti novou ekonómiou. Ako Schumacher, tak aj noví ekonómovia sú však pokračovateľmi tej teoretickej vetvy ekonómie, ktorú Mark Lutz nazýva humanistická ekonómia a kde možno zaradiť takých mysliteľov ako boli Jevons, Carlyle, Ruskin, Hobson, Gandhi, Tawney. Nová ekonómia tiež znamená rast diverzity ekonomických teoretických koncepcií ako sú napr. humanistická ekonómia, ekologická ekonómia alebo ekonómia reálneho života, aj keď nie všetky sú vždy za novú ekonómiu považované. Všetky tieto teoretické koncepcie určitým spôsobom zosúladiujú paradigmatičké východiská ekonómie s pôsobením prírodných zákonov a pokúšajú sa o sformulovanie holistického poňatia ekonomickej teórie a holistické vnímanie súčasnej meniacej sa ekonomickej i spoločenskej reality. Od toho, či, ako a ako rýchlo sa im to podarí, v značnej miere závisí aj to, či a kedy nájde ľudstvo cestu k prekonaniu súčasnej globálnej krízy a či sa ekonomika znovu vráti na cestu spojenú s postavením človeka ako hospodára na planéte Zem.

Zdroj: www.paradigma.sk

Ivan Klinec (1961) - ekonóm, prognostik a futuroológ. V roku 1986 ukončil Vysokú školu ekonomicú. Do roku 1989 pracoval v Kabinete pre súhrnnú prognózu Slovenskej republiky do roku 2010 na pôde Ekonomického ústavu Slovenskej akadémie vied, kým nevznikol Prognostický ústav SAV, kde pôsobí dodnes. Zaoberá sa problematikou prechodu k informačnej spoločnosti. Publikoval vyše 300 odborných a populárnych textov. Je autorom alebo spoluautorom viacerých kníh - Na prahu civilizácie Tretej vlny, Futurologické reflexie alebo Informatizácia ekonomických objektov v informačnej spoločnosti. Vypracoval scenáre Slovensko 2020, Slovensko 2025, Slovensko 2030, Slovensko - EÚ 2025 a ďalšie. Je predsedom Futurologickej spoločnosti na Slovensku a členom World Future Society a World Transhumanist Association.